

Çevrimiçi Öğrenme Farklı Bakış Açıları

Editörler:

Ebru KILIÇ ÇAKMAK

Serçin KARATAŞ

Editörler: Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK
Prof. Dr. Serçin KARATAŞ

**ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME
FARKLI BAKIŞ AÇILARI**

ISBN 978-625-7052-24-5
DOI 10.14527/9786257052245

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mart 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetin Emeç Bulvarı 1314.Cadde No:37/A-B
Çankaya / ANKARA
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Trabzon Üniversitesi tarafından düzenlenen ITTES2019'un Kitap Projesi ile başlayan serüvenimizin, uzun bir yolculuğun ardından tamamlanması ve siz okuyucularımızla buluşmasından son derece mutluyuz. Elbette ki bu süreçte birçok kişinin emeği var. Dolayısıyla Önsöz'e teşekkür ederek başlamak istedik. İlk teşekkürümüz bu projenin fikir sahibi Prof. Dr. Hasan KARAL Hoca'ya. Uzun süredir her ikimiz de alanın yeni kitaplara olan ihtiyacını konuşup hayata geçiremezken, Hasan Hoca'nın teklifi motivasyon kaynağı oldu. Sonrasında Çevrimiçi Öğrenme: Farklı Bakış Açılıarı kitabının okuyucuları biz olsak, hangi bölümleri okumak isterdik diye düşündük ve bölüm başlıklarını belirledik. Yazar adaylarımıza bu kitaba katkı sağlamak isteyip istemediklerini sorduk. Teklif götürdüğümüz arkadaşlarımızın tamamı, sağ olsunlar, teklifimizi kabul ettiler. Bizi kırmadıkları ve katkıları için ayrı ayrı teşekkürlerimizi iletme isteriz. Yazarlarımız bölümleri yazdıkça, editörler olarak her bölümü ayrı ayrı inceleyerek yazarlarımızla tekrar tekrar üzerinden geçtik. Düzeltme sonrasında bölümleri, oluşturulan hakem havuzundan seçtiğimiz 2 hakeme gönderdik. Bu süreçteki katkıları için hakemlerimize* de ayrıca teşekkür ederiz. Yazarlar tarafından yapılan son düzenlemenin ardından bölümler dizgiye gönderildi. Yoğun tempoyla çalışmamızı gerektiren bu süreçte geceli gündüzlü çevrimiçi çok çalıştık. Ailelerimizin zamanından çok çaldık. Hem editörler olarak bizlerin, hem de yazar ve hakemlerimizin ailelerine de sabırları için teşekkür ederiz. Bizim belirlediğimiz yazarlar dışında, bu kitapta yer almak isteyen yazarlar da oldu. Ne yazık ki, belirlenen bölüm sayısının üzerine çıkmayacağımız için bu yazar arkadaşlarımızla çalışma fırsatını yakalayamadık. Bu kitap için birlikte çalışmadığımız arkadaşlarımızla başka bir kitapta buluşmayı arzu ediyoruz.

Çevrimiçi Öğrenme: Farklı Bakış Açılıarı Kitabı kapsamında çevrimiçi öğrenmenin kuramsal dayanakları ve farklı uygulama alanları ele alınmıştır. Kitabımızın, özellikle lisansüstü düzeyde öğrenimlerine devam eden öğrencilere, bu alanda çalışma yapan akademisyenlere katkı sağlayacağını umuyoruz. Kitabımız toplam 16 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümleri, çevrimiçi öğrenme çatısı altında öğrenme/öğretme kuramları ile ilişkisi, araştırma topluluğu, öğrenen-öğretim elemanı etkileşimi, öğrenen-öğrenen etkileşimi, öğrenen-içerik etkileşimi, diğer etkileşim türleri, öğrenen bağlılığı, öğretim elemanının bağlılığı, öğretim tasarımı, harmanlanmış öğrenme ortamları ve uygulamaları, oyunlaştırma uygulamaları, artırılmış gerçeklik uygulamaları, uyarlanabilir öğrenme ortamları, veri madenciliği uygulamaları, yeni araçlar ve değerlendirme başlıklarında ele aldık.

Çevrimiçi Öğrenme: Farklı Bakış Açılıarı kitabının, alanımızda duyulan Türkçe kaynak ihtiyacına katkı sağlayacağını umuyor, öneri ve eleştirilerinizi bekliyoruz. Keyifli okumalar...

Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK - Prof. Dr. Serçin KARATAŞ

Mart 2020

Çevrimiçi Öğrenme: Farklı Bakış Açılıarı Kitabı Hakem Listesi

Muharrem AYDIN	Nazire Burçin HAMUTOĞLU
Ayşe BAĞRIACIK YILMAZ	Bülent KANDEMİR
Uğur BAŞARMAK	Mehmet KARA
Esmâ Aybike BAYIR	Volkan KUKUL
Burcu BERİKAN PEKER	Yusuf Ziya OLPAK
Onur CERAN	Seher ÖZCAN
Ayça ÇEBİ	Mustafa SARITEPECİ
Serdar ÇİFTÇİ	Ebru SOLMAZ
Hatice DURAK	Necati TAŞKIN
Fatma ERASLAN KESKİNKILIÇ	Mutlu Tahsin ÜSTÜNDAĞ
Erhan GÜNEŞ	

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK
Prof. Dr. Serçin KARATAŞ

- 1. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme ve Öğrenme/Öğretme Kuramları**
Pınar MIHÇI TÜRKER, Aksaray Üniversitesi
- 2. Bölüm: Araştırma Topluluğu Çerçevesi**
Yusuf Ziya OLPAK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
- 3. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğrenen-Öğretim Elemanı Etkileşimi**
Burcu BERİKAN, Gazi Üniversitesi
- 4. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi**
Ebru SOLMAZ, Gazi Üniversitesi
- 5. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğrenen İçerik Etkileşimi**
Bülent KANDEMİR, Ordu Üniversitesi
Ebru KILIÇ ÇAKMAK, Gazi Üniversitesi
- 6. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Farklı Etkileşim Türleri**
Yusuf Ziya OLPAK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
- 7. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğrenen Bağlılığı**
Ayşe BAGRIACIK YILMAZ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Serçin KARATAŞ, Gazi Üniversitesi
- 8. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğretim Elemanı Bağlılığı**
Seher ÖZCAN, Gazi Üniversitesi
Serçin KARATAŞ, Gazi Üniversitesi
- 9. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Öğretim Tasarımı**
Nazire Burçin HAMUTOĞLU, Eskişehir Teknik Üniversitesi
Uğur BAŞARMAK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
- 10. Bölüm: Harmanlanmış Öğrenme Ortamları ve Uygulamaları**
Didem ALSANCAK SIRAĞAYA, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
- 11. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Oyunlaştırma Uygulamaları**
Necati TAŞKIN, Ordu Üniversitesi
Ebru KILIÇ ÇAKMAK, Gazi Üniversitesi

12. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları
Mustafa SIRAKAYA, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

13. Bölüm: Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamları
Ayça ÇEBİ, Trabzon Üniversitesi

14. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Veri Madenciliği Uygulamaları
Onur CERAN, Emniyet Genel Müdürlüğü
Serçin KARATAŞ, Gazi Üniversitesi

15. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Yeni Araçlar
Emrah KAYABAŞI, Bursa Uludağ Üniversitesi
Ebru KILIÇ ÇAKMAK, Gazi Üniversitesi

16. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Değerlendirme
Ömer KIRMACI, Kırklareli Üniversitesi
Ebru KILIÇ ÇAKMAK, Gazi Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME VE ÖĞRENME/ÖĞRETME KURAMLARI

Özet.....	1
Giriş.....	2
Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme.....	2
Öğrenme Kuramı	2
Çevrimiçi Öğrenme	3
Çevrimiçi Öğrenme Ortamı	5
Davranışçı Öğrenme Kuramı	6
Davranışçı Öğrenme Kuramı ve Öğretim Tasarımı	7
Davranışçı Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme	10
Bilişsel Öğrenme Kuramı	11
Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Öğretim Tasarımı	12
Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme	14
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı.....	18
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı ve Öğretim Tasarımı	19
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme.....	21
Bağlantıcı Öğrenme Kuramı	23
Bağlantıcı Öğrenme Kuramı ve Öğretim Tasarımı.....	24
Bağlantıcı Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme.....	25
Tartışma ve Sonuç	27
Kaynakça.....	28

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMA TOPLULUĞU ÇERÇEVESİ

Özet.....	33
Giriş.....	34
Araştırma Topluluğu Çerçevesi.....	35
Sosyal Bulunuşluk	35
Bilişsel Bulunuşluk.....	37
Öğretimsel Bulunuşluk	38
Araştırma Topluluğu Ölçeği	40
Araştırma Topluluğu Oluşturmak ve Devam Ettirmek için Neler Yapılabilir?	41
Tartışma ve Sonuçlar.....	42
Kaynakça.....	43

3. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRENER-ÖĞRETİM ELEMANI ETKİLEŞİMİ

Özet	49
Giriş	50
Kavramsal Çerçeve	50
Etkileşim Türleri	51
Etkileşimin Önemi	55
Etkileşimin Kuramsal Çerçevesi	59
Öğrenen-Öğretim Elemanı Etkileşimini Etkileyen Faktörler	62
Öğrenen-Öğretim Elemanı Etkileşimine Yönelik Karşılaşılan Güçlükler	70
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	71
Kaynakça	72

4. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRENER-ÖĞRENER ETKİLEŞİMİ

Özet	85
Giriş	87
Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi	88
Öğrenen-Öğrenen Etkileşiminin Yararları	90
Öğrenen- Öğrenen Etkileşimini Etkileyen Faktörler	94
Öğrenen Açısından	94
Öğretim Elemanı Açısından	96
Çevrimiçi Eğitimin Özellikleri Açısından	98
Öğrenen – Öğrenen Etkileşimi için Kullanılabilecek Araç, Uygulama ve Ortamlar	99
1. Wikiler	100
2. Tartışma Forumları	101
3. Kitleleş Açık Çevrimiçi Dersler (KAÇD)	104
4. Sosyal Ağlar	106
5. Sanal Dünyalar	108
Öğrenen - Öğrenen Etkileşimi ve İşbirliği	110
Tartışma ve Sonuç	111
Kaynakça	115

5. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRENEN İÇERİK ETKİLEŞİMİ

Özet	123
Giriş.....	124
Çevrimiçi Öğrenmede Kuramsal Yaklaşımlar	126
Öğrenen-İçerik Etkileşimi.....	128
Öğrenen-İçerik Etkileşiminde Ders Yapı Öğeleri	132
Esneklik Katılık Derecesi	133
Müfredat.....	134
Yönergeler.....	135
Kullanılan Teknoloji.....	135
Değerlendirme.....	136
Tartışma ve Sonuçlar.....	137
Kaynakça.....	139

6. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA FARKLI ETKİLEŞİM TÜRLERİ

Özet	143
Giriş.....	144
Etkileşim Kavramı.....	144
Farklı Etkileşim Türleri.....	148
Öğrenen-Arayüz Etkileşimi	148
Öğrenen-Çevre Etkileşimi	150
Öğretim Elemanı-Öğretim Elemanı Etkileşimi	150
Öğretim Elemanı-İçerik Etkileşimi.....	151
İçerik-İçerik Etkileşimi.....	152
Dolaylı Etkileşim	153
Tartışma ve Sonuç	154
Kaynakça.....	155

7. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRENEN BAĞLILIĞI

Özet	159
Giriş.....	160
Öğrenen Bağlılığı Nedir?.....	160
Öğrenen Bağlılığı Kuram ve Modelleri	162

Öğrenen Entegrasyonu Modeli	163
Geleneksel Olmayan Öğrenenlerde Yıpranmanın Kavramsal Modeli	163
İyi Bir Uygulama İçin Yedi İlke	164
Akış Kuramı.....	166
Açık Öğrenmede Öğrenen Gelişimi Modeli.....	168
Bağlılık Kuramı.....	169
Bileşik Devamlılık Modeli.....	170
Kurumlarda Uzaktan Eğitimi Bırakma Üzerine Revize Edilmiş Bir Model.....	171
Tartışma ve Sonuç	172
Kaynakça.....	176

8. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRETİM ELEMANI BAĞLILIĞI

Özet	179
Bağlılık	180
Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Öğretim Elemanı	182
Kuramsal Bakış Açısıyla Çevrimiçi Öğretim Elemanının Bağlılığı.....	185
Öğretim Elemanı Bağlılığı ve Etkileşim	186
Öğretim Elemanı Bağlılığı ve Yetişkin Eğitimi.....	188
Öğretim Elemanı Bağlılığı ve İş Bağlılık Kuram ve Modelleri.....	189
Sonuç ve Tartışma	191
Kaynakça.....	192

9. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÖĞRETİM TASARIMI

Özet	195
Giriş.....	196
Geçmişten Günümüze Öğretim Tasarımı ve Dinamikleri.....	197
Öğretim Tasarımı	197
Bilişsel Yük Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme Ortamları Tasarımına Yansımaları	199
Bilişsel Yük Kuramı'nın Öğretimsel Etkileri: 1998	201
Bilişsel Yük Kuramı alanındaki gelişmeler: 1998-2018	204
Çekirdek Tasarım Modelinin Evrimsel Boyutu	208
Öğretim Tasarımı Entegrasyonu: Engeller ve Kalite.....	210
Dünyada Çevrimiçi Öğrenme Ortamları ve Tasarımlarının Analizi	213

Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Tasarımı: MIT Örneği.....	213
Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Tasarımı: Açık Üniversite Örneği.....	216
Eklektik/Seçkici Felsefeye Uygun Çevrimiçi Öğretim Tasarımı	217
Sonuç ve Tartışma	221
Teşekkür.....	222
Kaynakça.....	222

10. BÖLÜM

HARMANLANMIŞ ÖĞRENME ORTAMLARI VE UYGULAMALARI

Özet	227
Çevrimiçi Öğrenme	228
Harmanlanmış Öğrenme	229
Tersyüz Sınıf Modeli	231
Tersyüz Sınıf Modeli ile İlgili Araştırmalar	234
Tersyüz Sınıf Modelinde Yararlanılan Araçlar	235
Tersyüz Sınıf Modelinde Oyunlaştırma	237
Tersyüz Sınıf Modelinde Kullanılabilecek Oyunlaştırma Araçları.....	238
Tersyüz Sınıf Modelinde Çevrimiçi Laboratuvar.....	239
Sonuç ve Tartışma	241
Kaynakça.....	243

11. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMINDA OYUNLAŞTIRMA UYGULAMALARI

Özet	249
Giriş.....	250
Oyun ve İnsan.....	251
Oyunlaştırmanın Tanımı.....	251
Oyunlaştırmanın Gelişimi	252
Oyunlaştırmanın Kuramsal Yapısı	253
Oyunlaştırma ve Motivasyon.....	254
Oyunlaştırmanın Davranış Modeli, Kanca Modeli ve Akış Kuramı ile İlişkisi	255
Oyunlaştırma Tasarımı.....	256
Eğitimde Oyunlaştırma	259
Katılım ve Motivasyon.....	259
Yeni Beceriler ve Değerlendirme.....	260

Teknoloji ve Yeni Nesil Öğrenenler.....	261
Çevrimiçi Öğrenme Ortamı ve Oyunlaştırma	262
Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Yaşanan Sorunlar	262
Çevrimiçi Öğrenme Ortamında Oyunlaştırma Uygulamaları	264
Tartışma ve Sonuç	266
Kaynakça.....	269

12. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK UYGULAMALARI

Özet	281
Giriş.....	281
Eğitimde Artırılmış Gerçeklik.....	283
Çevrimiçi Öğrenme ve Artırılmış Gerçeklik	285
Artırılmış Gerçeklik Destekli Çevrimiçi Öğrenme Ortamları.....	286
Artırılmış Gerçeklikle İlgili Araştırmalar	287
Tartışma ve Öneriler	290
Kaynakça.....	291

13. BÖLÜM

UYARLANABİLİR ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARI

Özet	297
Giriş.....	297
Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamları.....	298
Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Bileşenleri	299
Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamının Geliştirilme Süreci.....	303
Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Yararları ve Sınırlılıkları.....	305
Uyarlanabilir Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği	307
Sonuç.....	309
Kaynakça.....	309
Teşekkür.....	312

14. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA VERİ MADENCİLİĞİ UYGULAMALARI

Özet	313
Öğretim Teknolojileri, Çevrimiçi Öğrenme Ortamları ve Dönemsel Gelişmeler	313
Büyük Veri ve Veri Madenciliği.....	315

Veriden Bilgi Keşfetme Süreci	317
Verinin Temizlenmesi	317
Verinin Entegrasyonu.....	319
Verinin Seçilmesi	321
Verinin Dönüştürülmesi	322
Veri Madenciliği.....	323
Eğitsel Veri Madenciliği İçin Kullanılabilecek Araçlar	330
Eğitsel Veri Madenciliği ve Çevrimiçi Öğretim Uygulamaları Çalışmaları	332
Tartışma ve Sonuçlar.....	335
Kaynakça.....	336

15. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA YENİ ARAÇLAR

Özet	343
Giriş.....	344
Öğrenme Yönetim Sistemi	345
Edmodo	345
Araçın Özellikleri ve Geliştirilme Amacı.....	346
Uygulama Alanları.....	346
Temel Arayüz Tanıtımı.....	347
ALMS.....	355
Araçın Özellikleri ve Geliştirilme Amacı.....	355
Uygulama Alanları.....	355
Temel Arayüz Tanıtımı.....	356
Sanal Sınıf Araçları.....	357
Araçın Özellikleri ve Geliştirilme Amacı.....	363
Uygulama Alanları	364
Temel Arayüz Tanıtımı	365
İçerik Geliştirme Araçları.....	367
Araçın Özellikleri ve Geliştirilme Amacı.....	368
Uygulama Alanları.....	369
Temel Arayüz Tanıtımı	370
Değerlendirme Araçları.....	373
Araçların Özellikleri ve Geliştirilme Amacı	373
Uygulama Alanları	374
Temel Arayüz Tanıtımı	374
Socratic	374
Kahoot	376

Açık Öğrenme Kaynakları ve Kitlesele Açık Çevrimiçi Dersler	377
Tartışma ve Sonuçlar	380
Kaynaklar	383

16. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME ORTAMLARINDA DEĞERLENDİRME

Özet	387
Giriş	388
Çevrimiçi Değerlendirme Boyutları	389
Geleneksel Değerlendirme	390
Geleneksel Değerlendirme Yaklaşımında Uyarlanabilirlik	393
Alternatif Değerlendirme	394
Çevrimiçi Değerlendirme Ortamları	396
Çevrimiçi Değerlendirme Ortamlarında Geçerlik, Güvenirlik ve Onaylanmayan Davranışlar	403
Çevrimiçi Değerlendirme Ortamlarında Geçerlik	404
Değerlendirme Etkinliklerinde Otantiklik	404
Etkili Biçimlendirici Dönütler	405
Çok Boyutlu Bakış Açısı	405
Öğrenen Desteği	405
Çevrimiçi Değerlendirme Ortamlarında Güvenirlik	405
Çevrimiçi Değerlendirmede Kopya ve Onaylanmayan Davranışlar	406
Çevrimiçi Kopya ve Onaylanmayan Davranışların Önlenmesine Yönelik Teknolojik Çözümler	410
Öğretim Tasarımına Yönelik Çözümler	410
Çevrimiçi Sınavlara Yönelik Kurumsal Çözümler	411
Tartışma ve Sonuç	413
Kaynakça	416
Yazarlar Hakkında	421
Sözlük	431
Kısaltmalar	435

1. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME VE ÖĞRENME/ ÖĞRETME KURAMLARI

Pınar MIHCI TÜRKER
Akşaray Üniversitesi

Özet

Etkili bir öğrenme ortamının hazırlanmasında öğrenme kuramlarının önemi göz ardı edilmemelidir. Öğrenme kuramları öğrenmenin gerçekleştiği süreci bilimsel temellere dayanarak açıklamakta, öğretim elemanları ve öğretim tasarımcılarına etkili öğrenme ortamları hazırlamaları için yol göstermektedir. Bu bölümde öğrenmeye yönelik dört kurama yer verilmiştir. Davranışçı, Bilişsel, Yapılandırmacı ve Bağlantıcı Öğrenme Kuramları ve özellikleri incelenmiş ve öğretim tasarımına yönelik etkilerine yer verilmiştir. Davranışçı Öğrenme Kuramı öğrenene bilginin doğrudan sunulmasına yönelik bir yol izlerken, Bilişsel Öğrenme Kuramı zihinsel yapıyı anlamaya ve öğrenme ortamlarının bu doğrultuda oluşturmaya önem vermektedir. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı gerçek yaşam koşullarına bağlı olarak bireyin kendi tecrübesi yoluyla bilgiyi yapılandırması gerektiğini savunmaktadır. Bağlantıcılık Kuramı ise bilginin ağlar yoluyla öğrenen tarafından kazanılacağı dijital çağın kuramı olarak anılmaktadır. Diğer taraftan kuramların çevrimiçi öğrenme ortamlarına yönelik etkilerine yer verilmiştir.

Çevrimiçi öğrenme ortamı ile öğrenenlere zaman ve mekan özgürlüğü, çeşitli sayıda ve farklı duyu organlarına hitap edebilecek materyaller ve aktif öğrenme deneyimi sunulmaktadır. Dolayısıyla çevrimiçi öğrenme ortamları ihtiyaç duyulan düzeyde kuramların uygulanabilmesi ve etkili öğrenme ortamlarının sağlanması açısından önemli olanaklar sağlamaktadır. Öğretim elemanları ve öğretim tasarımcıları her bir kuramın güçlü yönlerinden yararlanarak öğrenenler için etkili öğrenme ortamları oluşturabilir.

Anahtar kelimeler: çevrimiçi öğrenme, çevrimiçi öğrenme ortamları, kuramlar, davranışçı öğrenme kuramı, bilişsel öğrenme kuramı, yapılandırmacı öğrenme kuramı, bağlantıcı öğrenme kuramı

Giriş

Öğrenme ortamlarının teknoloji ile tanışması, bireylerin çeşitli sebeplerle eğitimine devam edememesi ya da kendini geliştirme talepleri sonucunda çevrimiçi öğrenme ortamlarına ihtiyaç hissedilmiştir. Çevrimiçi öğrenme ortamları uygun şekilde tasarlandıklarında öğrenene geleneksel öğrenme ortamlarına göre daha etkili öğrenme fırsatları sunabilmektedir. Ancak çevrimiçi öğrenme ortamlarının uygun şekilde hazırlanabilmesi için, öğrenme ve öğretim sürecine yönelik sistematik bilgilerin ve ilkelerinin yol göstericiliğine ihtiyaç vardır. Kuramlar bu anlamda önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bu bölümde etkili çevrimiçi öğrenme ortamlarının hazırlanmasında yadsınamaz bir öneme sahip olan öğrenme kuramlarına ve çevrimiçi öğrenme ortamları ile kuramlar arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Öğrenme Kuramı ve Çevrimiçi Öğrenme

Bu başlık altında öğrenme kuramlarına, öğrenme kuramlarının özelliklerine ve öğretim tasarımına yönelik yansımalarına değinilmiştir. Bununla birlikte kuramların temel özelliklerinin çevrimiçi öğrenme ortamlarına etkisi incelenmiş ve maddeler halinde sunulmuştur.

Öğrenme Kuramı

Öğrenme kuramlarına yönelik tanımlara yer verilmeden önce öğrenme ve kuram kavramlarının ayrı ayrı incelemesi önemli görülmektedir. Bu sebeple öncelikle iki ayrı kavrama ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Schunk (2009) öğrenmeyi “davranışlarda veya davranış kapasitelerinde meydana gelen ve pratikten, deneyimin diğer şekillerine kadar sonuç veren kalıcı bir değişiklik” olarak ifade etmektedir. Başka bir tanımda ise Senemoğlu (2013, s.4) öğrenmeyi “bireyin çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimi sonucunda meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişimi” olarak belirtmektedir. Shuell (1998) öğrenmeyi “bireyin kendisine uygun stratejiler kullanarak çevreden bilgi edinmesi ve var olan bilgilerle birleştirilerek kendinde kalıcı davranış oluşturma süreci” olarak belirtmektedir. Tüm bu tanımlardan yola çıkılarak öğrenmenin davranışlarda ve bilişsel yapıda kalıcı bir değişiklik oluşturduğu söylenebilir.

Kuramların çıkış noktaları incelendiğinde, bir soru ile ortaya çıktığı ve bu sorunun kişinin merakını ve isteğini harekete geçirerek, çevresindeki dünyayı sorgulamaya başlamasıyla ilerlediği görülmektedir (Driscoll, 2005). Türk Dil Kurumu kuramı “sistemli olarak düzenlenen birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü” olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Schunk (2009) kuramı “bir kavramı açıklamak için kullanılabilir bilimsel olarak kabul edilebilir ilkeler bütünü” olarak belirtmektedir. Morrison, Ross ve Kemp’e (2012) göre kuramların bir takım özellikleri bulunmaktadır:

- Kuramlar, bilimsel olarak desteklenmiş ilkelerden oluşur.
- Kuramlar, yaptıklarımızı sıra ve tutarlılık içerisinde açıklayarak farklı ortam ve koşullarda da tekrar edilebilmesini sağlar.
- Kuramların, kanıta dayalı uygulamaları olmalıdır.

Driscoll’a (2005) göre öğrenme kuramı, davranışlardaki gözlenen değişimlerle bu değişiklikleri meydana getirdiği düşünülen bir dizi yapıdan oluşmaktadır. Driscoll, öğrenme kuramı oluşturmak için sonuç, anlam ve girdiler olmak üzere üç temel bileşenden bahsetmektedir. Sonuç bileşeninde, kuramda açıklanan davranış değişikliklerinin ne olduğuna; içerik bileşeninde sonucun oluştuğu süreç ve sürece yönelik varsayımlara; girdi bileşeninde ise gerçekleşen süreci tetikleyen durumlara yer verilmelidir. Usta (2013), öğrenme kuramını, öğrenmenin gerçekleştiği şartların ortaya çıkarılması ve hayatın her alanında meydana gelen öğrenmelerin oluşum süreçlerinin açıklanması olarak belirtmektedir. Morrison, Ross ve Kemp’e (2012) göre öğrenme kuramı öğrenme ve davranışı ayrıntılı olarak açıklayan kural ve ilkelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte Harasim’e (2017) göre öğrenme kuramları, insanların nasıl öğrendiğini anlamada bize yardımcı olmaktadır.

Çevrimiçi Öğrenme

Çevrimiçi öğrenmenin içeriğine yönelik pek çok tanım bulunmaktadır. Her bir tanımda çevrimiçi öğrenme ortamlarının farklı bir özelliği ön plana çıkmıştır. Stephenson (2018) çevrimiçi öğrenmeyi; internet ve elektronik medya hizmetleri aracılığıyla öğrenmeye katılma ve bu araçlarla öğrenmenin dağıtılması olarak ifade etmektedir. Ko ve Rossen (2017) çevrimiçi öğrenmeyi bir dersin tamamının ya da belli bir bölümünün internet üzerinden (web ya da mobil uygulamalar aracılığıyla) yürütülmesi olarak açıklamaktadır. Ally (2004) çevrimiçi öğrenmeyi içeriğe ulaşmak, öğretim elemanı ve diğer öğrenenlerle etkileşime geçmek, bilgi edinmek, anlam oluşturma sürecinde destek almak ve öğrenme materyaline erişmek için internetin kullanılması olarak açıklamaktadır. Carliner (2004), çevrimiçi öğrenmeyi

kısaca bilgisayar aracılığıyla öğrenme olarak ifade etmekte; çevrimiçi derslerde bilgisayarın öğrenenin tepkisine uygun materyaller sunduğunu belirtmektedir.

Huang (2000) ise çevrimiçi öğrenmeyi öğretim elemanı ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı olduğu ve bu ayrılığın çevrimiçi ortamlarla doldurulduğu öğrenme modeli olarak belirtmektedir. Ayrıca araştırmacı, bilgi teknolojisi çağının getirisi olarak ortaya çıkan çeşitli öğretim teknolojilerinin çevrimiçi öğretim elemanlarının işini kolaylaştırdığını düşünmektedir.

Farklı bir tanımda ise Palloff ve Pratt (1999) çevrimiçi öğrenmeyi öğrenen ve öğretim elemanının; zaman ve mekan bakımından ayrı olduğu, eğitsel ortamlar aracılığıyla iletişime geçtikleri, öğrenenin öğrenme sürecinde aktif rol aldığı bir öğrenme çeşidi olarak belirtmektedir. Khan (1998) ise çevrimiçi öğrenmeyi bir iletişim ağı üzerinden eşzamanlı ve ayrı zamanlı olarak kaynak kullanımına izin veren bir tür dağıtım yöntemi olarak görmektedir. Tanımlara genel olarak bakıldığında çevrimiçi öğrenmede öğretim elemanı ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı olması, iletişim, içeriğe erişim ve danışmalığın teknolojik cihazlar aracılığıyla sağlanması gibi özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Çevrimiçi öğrenmede, öğrenen ve öğretim elemanları zaman ve mekandan bağımsız olarak öğretim sürecini yürütebilir; zaman ve mekan kısıtlaması olmadan öğrenme süreçlerini günlük yaşamlarında düzenleyebilirler (Ko ve Rossen, 2017; Stephenson, 2018; Vrasidas ve McIsaac, 2000). Ayrıca, çevrimiçi öğrenmede öğrenenlerin kampüse gelmelerine gerek yoktur. Öğrenenler istedikleri yerden, uygun maliyette öğrenme ortamlarına ulaşabilir ve derslere katılabilmektedir (Stephenson, 2018; Huang, 2002).

Ally (2004), çalışmasında çevrimiçi öğrenmenin pek çok yararına değinmiştir. Buna göre ayrı zamanlı çevrimiçi öğrenmede öğrenenler istedikleri zaman istedikleri yerden bilgiye ulaşabilirken; eşzamanlı çevrimiçi öğrenme yoluyla öğrenenlere öğretim elemanları ile gerçek zaman dilimli etkileşim imkanı tanınmaktadır. Öğrenenler güncel kaynaklara internet aracılığıyla ulaşabilir ve internet kanalıyla alanda uzman kişilerle iletişim kurabilir. Çalışma ortamında çevrimiçi kursları tamamlayabilir ve öğrendiklerini iş ortamına aktarabilir.

Çevrimiçi öğrenme, öğretim elemanlarına da pek çok olanak sunmaktadır. Öğretim elemanları herhangi bir yerden herhangi bir zamanda derslerini gerçekleştirebilir (Koçer, 2001; Uşun, 2006). Çevrimiçi materyallerini güncelleyerek öğrenenlerin bu değişiklikleri anında görmesini sağlayabilir. Öğretim elemanları öğrenenleri gereksinimlerine uygun materyallere yönlendirebilir (Geban ve Elmas, 2012; Uşun, 2006). Görüldüğü gibi çevrimiçi öğrenme ortamları hem öğrenen hem öğretim elemanına oldukça fazla imkan sunabilmektedir. Öğrenen, eş-